

KATH. ISKOLAI LAP.

OKTATÁS-ÉS

NEVELÉSTANI FOLYÓIRAT.

BUDAPESTEN,

13.

APRILIS 3. 1849.

Megjelenik e' lap hetenkint egyszer, másfél iven. Előfizethetni rá, postán járátva 3 frt-, helyben 2 frt- 30 krjával, minden postahivatalnál, 's Pesten a' 'Religio és Nevelés' szerkesztőségénél. (Üllői ut. 822. sz.) és Hartleben K. A. könyvkereskedésében, a' váci utcában.

Tartalom: Bizodalmas levelek a' falusi mesterekhez. III. Szabó Imre. — Nőiskolákról. (Folyt.) — Elmékedések az ünnep- és vasárnapi evangéliumok fölött. — A' kert' tulajdonosai. Beély Fidél. — Irodalom.

Bizodalmas levelek a' falusi mesterekhez.

III.

Csakugyan úgy járok leveleimmel, mint eleve gyanítám. Számuk mindegyre növekszik. Attól tartok, hogy vagy a' jó szerkesztő ur unja el, ismeretes türelmessége' daczára is, a' sokat, 's előbbutóbb kiméri a' házhelyet; vagy falusi mester barátim elégesznek be azokkal, amugy falusián, 's így elvesztendik szavaim ohajtott hatásukat! Sajnálám, ha így járnék; de nem tehetek róla. A' tárgy, mellyről írok, közelismerés szerint, már magában véve, életfontossága. Az arra vonatkozó észrevételek, és ohajtások' forrása kimeríthetlen! Azt pedig minden gondolkozó ember belátja, hogy ha volt idő, midőn a' néptanítás, és nev elés' czélszerű vezetése, a' rendes idők' sürgetős igényein fölül, még rendkívülieg is szükségessé vált, a' mostani idő bizonynyal az, midőn, mondjuk ki magyar őszinteséggel, minden rend fölbomolva, törvény, és tekintély letapodva, az engedelmesség megfogyatkozva, minden fék megtárgulva, vagy széttépve; midőn az isteni felelem, úgy szólván, elenyészett, 's a' vallástalanság, mintegy második özönviz, minden gondolható izzappal elborítá a' világot. . . . És a' szegény jó nép, melly ha mindenét elveszté is, hitében enyhet, és viaszgatalást talált azelőtt, most azon hajóhoz hasonlít, mellyet a' háborgó tenger hany-vet, 's minden pillanatban közel van ahhoz, hogy sziklához csapatva szétzuzassék! E' szegény jó nép hisz a' szép szavaknak, mellyek földi jólléttel kecsegtetik; noha épen azon pillanatban, midőn hitétől elszakadni indult, föllépett azon ösvényre, melly boldogságra még senkit sem vezetett; ellenben a' boldogtalanság' örvényébe ezereket. Jó hiszemében nem sejtí a' veszélyt, mellyben épen azért forog, mert

ELSŐ FÉLÉV.

a' hit' támasztékát kibocsátotta kezéből. A' sok szép szó után azt hiszi, hogy élethajója biztos folyón evez, mellynek partjait örömvirágok himezik, kikötője pedig a' paradicsomi boldogság' réve! Azt nem is sejtí, hogy az, mit élethajónak, és olly biztosnak gondol, csak addig illyen, mig a' keresztény hit tartja a' kormányt rajta; 's mihelyt e' kormány letörik, nem lesz az egyéb, egy átlukgatott halatoni lélekvesztőnél, mellyre csak életunt révész legény ül föl, 's ez is csak mámoros fővel. — A' szegény jó nép gyönyörködik az élet' utjai mellett viruló virágokban, mint Isten' szép teremtményeiben, és nem sejtí, hogy a' gonoszság is himez virágokat, mellyek minél tarkább színűek, annál veszélyesebb mérget szoktak rejteni kelyhökben; miként a' gombák közt is azok legszínesebbek, mellyek legmérgesbek. Ha a' szél hanyja-veti a' hajót, elhiszi a' szép beszédűeknek, hogy ez a' hajósok' ohajtott szele, melly midőn a' vitorlákat kifeszíti, gyorsítja a' haladást a' rév felé. Arra nem is gondol, hogy e' szél, ha erőre kap, széttépi a' vitorla' vásznát. Vagy ha szét nem tépi is, vagy ha gyorsabban ragadja is a' hajót, e' gyorsabb haladás, nem lesz-e gyorsabb közelítés a' hajótöréshez? . . . Van az istenteleneknek arra gondjok, hogy a' nép előtt mindent rózsaszinben tüntessenek föl. Van olly ravasz okosságuk, hogy midőn mérg et nyujtanak neki, nem mondják meg, hogy méreg az, a' mit nyujtanak; midőn hite' gyökereit tépdelik, nem mondják meg, mit cselekesznek; midőn bünre csábitják, nem fedezik föl szándékukat. Ugyan hallottátok-e valaha, hogy a' lóköttő, lovat lopni hívta volna azt, kit uj büntársul készült fölavatni? Én száz példát tudok rá, hogy az elesábitottnak esze' ágában sem volt a' lólopás, midőn a' czimborával épen ezért indult el: és saját szemeinek alig hitt, mikor a' kezében kötőféket, a' kötőfékben löfejet látott.

Az a' kérdés barátim, kit fog az Isten fele-

letre vonni, ha a nép hitét elvesztve, hanyathomlok rohanik vesztére? Kétségkívül azokat, kiket lelki öreivé, vezéreivé, tanítóivá, nevelőivé rendelt. Épen azért, mivel illy utakon jár a gonoszság, szükséges, hogy ébren legyen az örök okossága. Épen azért, mivel fáradszónul dönt, ront, bont a vallástalanság, szükséges, hogy építsen, javítson a buzgó vallásosság. Épen azért, mivel a hitetlenség hamis prófétái, úgy szólván hadat izentek az egy igaz, élő Istennek, szükséges, hogy a hit hű apostolai, Istenhez gyűjtsék a nép millióit; nem azért, hogy a Mindenhatót oltalmazzák, ki a világot ujjain pergeti, s leheletével porrá zuzhatja, hanem azért, hogy saját magukat oltalmazzák; s ha majd az Ur eljövend tüzzel megítéli a világot, oldalánál találtsanak. Épen azért, mivel a hitetlenség táborra neki rohant a sziklának, melyen Jézus Krisztus szentegyháza feneklik, hogy azt helyéből kimozdítsa, s az isteni kéz épületét halomba döntse, szükséges, hogy a hit apostolai annál buzgóbban seregeltessék a népet a sziklavárba, hol egyedül van biztos menhely számára; szívökre vévén Urunknak e sziklára vonatkozó mondását, hogy: „a ki e köre esik, széttörik: a kire pedig az ráesik, elrontja azt.” (Mát. 21, 44.)

Falusi mester barátim, titeket is a nép öreivé, vezéreivé, tanítóivá, nevelőivé rendelt az ur Isten. Lélekemelő, magasztos, szentséges hivatás! De egyuttal roppant a felelősség is, melylyel jár! Istennek, és az embereknek áldása lesz rajtatok, ha e hivatást betöltitek. Ellenben az embereknek korább, vagy később, átka, Istennek bizonyos büntetése sujtand benneteket, ha azt elhanyagoljátok! Ha tehát valaha voltatok, úgy most legyetek, a szó teljes értelmében catholicus mesterek: az egyháznak hű fiai, engedelmes szolgálói, a papságnak jobbkezei. Itt az idő édes jó barátim, midőn a népnevelést kizárólag, egyedül a kath. egyház szellemében kell vezetnetek; tehát az egyházzal karonfogva, ugyanegy ösvényen kell haladnotok. Itt az idő, midőn a catholicus falusi mesternek is bizonyoságot kell tenni, pedig fényes és kétségtelen bizonyoságot az ő kath. hiteről; s talán, ki tudja? még áldozatot is kell hozni Istennek. Az egyháznak tisztában kell lenni szolgálóival. Az egyháznak ismernie kell a hű munkásokat épen úgy, mint a haszonleső béreseket; kik a nyájnak farkas-örei... Sejtitek-e barátim, mit akarok mindezekből kihozni? Am ha multkori levelem végső soraira emlékeztek, sejthetitek. Egyébiránt majd elmondom, a mit akarok.

A szabad sajtó sok gondolatot, eszmét, ohajtást napfényre hozott, mellyek azelőtt, mint a hamuban izzó parázs, titokban lappangtak. A hamuban rejlő sziporka sok embernek lábát megégeté,

ki azon gondolattal lépett az utzára vetett hamura, hogy nincs tűz közte. Nem egyszer az illy rejtekező sziporka nagy gyuladást okozott, melly ezekre rugó kárral végződött. Így a titkolt veszélyes eszmék, és ohajtások is, sok bajt szültek már, mellyek számtalanok könyeibe kerültek. Én azért ünnepélyes köszönetet mondok a szabad sajtónak, melly undorító visszaéléseiben is sok jót burkolt, mellyet az okos szemlélő kihüvelyezhet. Köszönetet mondok a szabad sajtónak: mert varázsujjaival sok emberről letépte az álarczot, melly őt éveken át takarta, csalására sok egyebeknek! Köszönetet mondok a szabad sajtónak: mert föllebenté azon fátyolt is, melly a catholicus tanítói testületet burkolta, s fölmutatá annak egy, fájdalom! nem kis részét, saját meztelenségében. A szabad sajtó tanított meg bennünket arra is, hogy a mi falusi catholicus mestereink között is vannak, kiken, a néven kívül, alig van más catholicus jel; kik már csak azért sem ütök meg a 13 próbát, mert a catholicismus tiszta színérece oly sok salakkal van föleresztve, hogy ráismerni is alig lehet, értéke pedig zerusra száll le... Vagy még ezentulis catholicus mestereknék tartasuk-e azon gyönyörűségű mákvirágokat, azon drágalátos jómadarakat, kik nem szégyenlették a hirlapok útján arra izgatni társaikat, hogy az egyháztól elszakadjanak?

Azt mondjátok talán barátim, ezt egy sem inditványozta? Ugy én kénytelen vagyok magyarázni azt felelni, hogy nem értitek a dolgot. Igenis, volt annyi eszök ezen mester uraknak, hogy az egyháztól elszakadást világos szavakkal nem inditványozták. Hisz ők sokkal gyávább emberek, (mint rendesen az izgatók már lenni szoktak,) mint hogy nyíltan szólni merészelnének. Nem szokták ők a gyermeket saját nevével nevezni. Ugy tesznek, mint a kufárnék és kupeczek, kik mindig azon gyümölcsöt, és jószágot dicsérik legjobban, melly legrosszabb. És tudjátok-e nekem egyetlen kofát, vagy kupeczet mutatni, ki áruját silánynak, rossznak mondaná; ha csak azért nem alázza az egyiket, hogy annál drágábban köthesse a másikat nyakatokra? Tudom én jól, hogy a mi drágalátos embereink is csak azt inditványozták, hogy: „a papi zsarnokság alól szabadítsák föl magukat.” De megálljanak csak egy szóra mest'ramék: ugyan vizsgáljuk meg mondásukat, hányadán van?

Ti hát a papi zsarnokság alól akartatok menekülni? Na jó. De hát mit értetek ezen papi zsarnokság alatt? Azt-e talán, hogy a pap, mint az iskola igazgatója, hivatalotok szorgos betöltésére ráhajt? Azt-e talán, hogy a pap, mint lelki előjárótok, erkölcsi botlásaitokért szigoruan megfedd? Azt-e talán, hogy a pap nem engedi, hogy hét-

számra kószáljatok, vagy a' tanítási időt a' kazal mellett, vagy a' méhesben elheverjétek? Azt-e talán, hogy a' pap a' külső illedéket töletek is megkívánja; veletek komázni teljességgel nem akar, 's nem engedi, hogy nála, vagy az iskolában föltett kalappal, hosszú száru pipával jelenjétek meg? Ám ha illetén zsarnokságtól akartatok menekülni, úgy, bizony-bizony mondom nektek, ti magatok mondtatok ítéletet magatok fölött. — Azonban nézzük a' dolgot másik oldalról is. Én minden ember irányában igazságos szeretek lenni; mert ezt magammal is jól esik tapasztalnom. Én tehát megengedem, hogy némelly, — jól megértsetek, — némelly papok visszaélnek hivatalos hatalmukkal, méltatlanul bánnak mestereikkel; őket ok nélkül, keresett ürügyből nyugtalanítják, keserítik. Magam is tudnék illy példát fölhozni. De hát ebből mi következik? Az-e, hogy egynémellyek miatt az egész testület ellen morogjatok? Egynémellyek' hibáját az egész testületnek fölrójjátok? 'S mert egyre-kettőre nehezteltek, az egész ellen pártot üssetek? Nem ez a' dolognak rendes sora, barátim! Azt ti jól tudjátok, hogy a' papnak is, legyen ő falusi, vagy városi plebános, legyen esperes vagy apátur, van főlebbvalója, kitől függ, ki őt teiteiért feleletre vonhatja, 's alapos panasz' esetében vonni köteles. Ide kellene igazságos panaszaitokkal fordulnotok. Idegen istenekhez nem kell szaladnotok; azok úgy sem segítenek a' bajon, ha a' jó igaz Isten nem akar segíteni....

De még más körülményre is figyelek én. Arról nem is akarok bővebben szólni, hogy a' papság az egyháznak küldöttje a' népnél, hogy tehát őt illeti a' hatalom, és kötelesség, az iskolát is az egyház' szellemében vezetni; 's így mindaz, ki a' papon kívül még az iskolába lép, annak hatalma alatt áll, mellyet az egyháztól nyer küldetésekor; hogy tehát az, ki az iskolát a' papságtól el akarja venni, azt az egyháztól akarja elvenni; 's ki a' papságnak iskolai hatósága alól kibujni akar, az az egyház' édes igáját akarja lerázni: mert a' papságot, és egyházat egymás nélkül, egymás ellen, de csak egymás mellett is képzelni, nem lehet. Am ezt ti édes barátim, kik a' hittant is tanultátok, és tanítjátok, ugyis jól tudjátok. Csak azt akarom még fölhozni, hogy ama' derék mesterek' szándékára, melly miatt most zugolódom, az idő is világot vet, mellyben fölszóltatok!

Mikor is szóltatok csak föl? Akkor, midőn a' volt oktatási minister a' közös iskolák' szerencsétlen eszméjét az országba dobta; azt a' vallásfelekezetekre ráerőszakolni minden áron, és módon törekedett. Akkor, mikor épen ezen minister' korában, a' catholicus iskolákat és alapítványokat egyszerű hatalomszóval elvenni akarták. Midőn te-

hát arról volt szó, arra irányzott a' küzdés, hogy az egyház, melly a' maga költségein olly sok iskolát emelt, ne csak ezektől fosztassék meg, hanem, hogy új iskolákat ne is állithasson, még azon vagyontól is, mellyet hiveinek buzgóságából gyűjtött, 's azoknak lelki javára kamatoztatott. ... Épen azon időben, midőn hivatalok, jövedelmek, kitüntetések ígértettek azoknak, kik az ép' olly szerencsétlen, mint igazságtalan ministeri terv' létrehozására segédkezeket nyújtottak! Már édes barátim, épen azon időben, olly értelemben fölszólni, nem annyit tett-e, mint az egyház' kirablására eszközül szolgálni? Kétségkívül annyit tett.

Mondta volna csak a' minister azt: „Én állítok iskolákat; de mivel az ország most szegény, a' tanítóknak csekélyebb fizetést adhatok, mint a' vallásfelekezetek' iskoláiban kapnak: azonban elvárom, hogy hazaszeretethöl kevesebb díjért is szolgálandnak.“ Valljon kiléptek volna-e e' jó madarak odujokból? Lármáztak volna-e holmi zsarnokság ellen: melly ugyis legnagyobb részt csak buta fejökben létezett, és szajkó-nyelvökön hangzott? Oh én jól tudom, hogy meglapultak volna helyökön; és hizelegve sompolyogtak volna azok körül, kik ellen kígyót-békát kiáltoztak! Igen, mert nem a' hivatal' szentsége, nem a' nevelendő nép' szellemi java; hanem saját hasznuk volt az, mi őket izgatta! Elszakadni készültek az egyháztól: mert attól féltek, hogy az szegény lesz! Azt gondolták, hogy egy minister mindenható, ki hatalomszavával ezredéves jogokat leronthat, mint gyermek' lehelete a' kártyavárat. Nem jutott eszökbe, hogy a' 9 millio catholicus még sem mind ollyan lelketlen, nem olly vallástalan, mint ő kegyelmök; 's hogy ez a' 9 millio még köszirt is lehet, mellyen a' minister ur' tervei szétporlanak! Gyalázat rátok, szennyes, haszonleső kupeczek, kik az emberiség' legszentebb érdekeivel is készek vagytok alacsony kereskedést üzni! El veletek a' népnevelés' szentélyéből: el a' kath. egyház' iskoláiból! Menjétek... a' mi egyházunk szegény; 's ki tudja, nem lesz-e még sokkal, igen sokkal szegényebb? Ki tudja, nem bocsátja-e az Ur kísértésének egész sulyját az egyházra, hogy fiainak hűségét megpróbálja? Ki tudja, nem érjük-e meg, hogy az egyház ollyan legyen, mint a' megszüreteltszülő, mellyben a' bégésző fűrtöt nem talál. Nem lesz-e ollyan, mint a' nyomorgó anya, ki koldult falatokkal tengeti gyermekeinek keserves éltét? ... Azért csak menjétek, míg idő van, oda, hol teli fazekak gőzölögnek; 's a' bőség' csapjára vervék a' hordók!...

Ti pedig becsületes, catholicus érzelmű, 's gondolkozásu mester barátim, utáljátok meg a' haszonlesés' gyalázatos bűnét, e' szemtelen kalmároknak, kik czifra szavakat vakmerősködtek hozzátok in-

tézni, hogy elszakaszszanak az élő Isten' egyházától, melly az igazság' oszlopa, 's erős támasza! Kik tehát már előre föltették felöletek, hogy ti sem vagytok jobbak a' deákné' vásznánál; hogy ti is készek vagytok az egyház' ellenségeihez szegődni, ha ott többet fizetnek! 'S így midőn magukat a' józan világ előtt meggyalázták, titeket legalább is gyanuba akartak hozni. Czáfoltjátok meg őket! Ragaszkodjatok szentegyházunkhoz rendithetlen hűséggel! Gyáva ember az, és nem érdemel szilárd férfi nevet, kinek hűségét akár a' bajoktólí félelem, akár az ígéretek' csalfénye megtöri. Hitvány. sőt gonosz gyermek az, ki inség' idején anyját elhagyja, 's azokhoz csatlakozik, kik azt mindenéből kifoszták. Becsületos szívü, jóra való lelkü gyermek annál nagyobb részvétellel ragaszkodik anyjához, minél szenvedőbb állapotban látja őt. — Ti azért jó catholicus mester barátim, ragaszkodjatok az egyházhoz, mint gyermek az ő anyjához, szilárdan, minden időben! Meglehet, hogy az egyház még szegényebb lesz, mint valaha volt; meglehet, hogy ti még ezentul is csak szegény rongyos, foltos mesterek maradtok; de e' rongyokat és foltokat tiszteletre méltókká teendő a' hűség, a' becsületesség! Meglehet, hogy a' hitszegők földi jóllétök' bőségéből gunymosolylyal néznek le rátok! Hagyján! Vegyetek erőt a' kítartásra! Köztetek, és közöttük szemmel látható lesz a' különbség, mint a' becsületesség, és gázság közt. És az igazságos Isten nem szokta sokáig engedni, hogy a' gázság a' becsületesség fölött lakodalmaskodjék. Egyébiránt pedig inkább legyetek becsületos szegények, mint gazdag rosszak! Soha se irigyeljétek a' fényt, melly a' hitszegőkre az árulás' pénzéből verődik vissza! Olyan fény ez, minő a' tűzé, melly az alatt, míg lángjával fényt áraszt, fölemészti a' tárgyat, mellybe kapott. Soha se irigyeljétek a' jóllét' külszínét, melly a' hitszegőkön látszik, midőn árulásuk' bünzsoldjának mérges gyümölcseivel élnek. Külszín ez csak barátim, melly megcsal. A' hitszegés, és árulás' gyümölcse: kétségbeesés, és a' lélek-mardosó féreg, mellynek marása elviselhetlen, és távolíthatlan egyszer'smind. A' jó kedv, mellyet mutatnak, erőszakolt mámor, melly minél érzéktompitóbban kábit, annál gyorsabban gyilkol. Higyétek el, nem egyszer irigylik ok a' becsületos koldus' boldogságát, ki tőlök alamisnát kér! Óh milly örömet fölcserélnék rongyaival fényes kötösüket, ha az ő szive' nyugalalmát is átcsereélhetnék.

Ugy értsetek engem, édes jó barátim! Higyétek el, lelkem emelkedik, szivem örömdobogással feszíti keblemet azon gondolatnál, hogy ti engemet megértetek! Óh én a' Mindenhatónak áldásait előre is leimádkozom azon becsületos catholicus mesterekre, kik egyházunkhoz hiven ragaszkodnak,

és ragaszkodni készek akkor is, ha a' viszontagságok' legsúlyosabb napjai beköszöntenének! Higyétek el, lelkemet már emeli a' tisztelet, mellyel én egy, az egyházhoz hű mestert tekintenék; és tekintenének velem együtt a' jók' milliói is. Akkor a' legrongyosabb, (egyébkint persze kifogás nélküli) előtt legmélyebben emelnék kalapot; mert a' nagyobb rongyok, vagy foltok, csak nagyobb hűség' zálogai lennének.

Azonban reméljük, hogy Isten elfordítja tőlünk látogatásának ezen sulyját. De azért legyünk készen mindenre; csak egyre ne legyünk soha készen: a' hitszegésre egyházunk ellen... Barátim! vegyétek szívre szavaimat. Isten velünk.

Szabó Imre.

Nöiskolákról.

(Különös tekintettel a' münsteriekre.)

(Folytatás.)

Olly iskolákra nézve, mellyekbe tizenkét évesknél is korosabb növendékek járnak, a' figyemekeknek a' leányoktólí elkülönözése, a' mondotak után kétségbevonhatlan szükségül tűვნ föl, ennek bővebb fejtegetése fölöslegessé is válik; azonban nem olly fölösleges, kimutatni a' tanításbani különbséget, mellyet a' növendékeknek illy elkülönözése igényel is, lehetővé is tesz. A' fiúknak, e' korban már haszonnal adathatik elő azon polgári jogviszony, mellyben mint honfi, 's községi tag, polgártársaimak irányában kiki áll: az iskola' hivatása, megismertetni velök azon kötelességeket és tartozásokat, valamint jogokat is, mellyek e' viszonyból, 's az alkotmányos szabadságból származnak; 's azon nevezetesebb esetekre figyelmeztetni őket, mellyek a' polgári életben, jogi szempontból érhetik, 's mellyek' nem ismerése rájuk nézve tetemes veszteségeknak, zavarok- és aggodalmaknak kuforrása lehet. E' korban a' fiúk haszonnal vehetnek már részt a' szabályszerű testgyakorlatokban, a' fegyverrelí bánás' tudományában; mindazon földmívelési, kiskereskedési és iparügyi közhasznu ismeretekkel, 's újabbkori fölfedezések-, előnyök-, és szokott fogásokrai figyelmeztetésekkel együtt, mellyeket a' tanítványok' helybeli körülményeihez képest legszükségesebbekül tartani. Pedig ezeket a' leányoknak hallgatni, untató, 's haszontalan idővesztegetés: holott nagyon is érdekes és hasznos, velök a' háztartás' jó viteléhez kerülhetlenül szükséges ügyességeket, kézimesterségeket, a' gyermekekkel-, betegekkel-, 's há-

zi állatokkali bánásnak helyesebb módjait, gyakorlatilag betanultatni; nagyon is érdekes és hasznos, nekik a' sütés-, főzés-, mosás- és egyéb foglalatosságokban olly utmutatást adni, melly sok régi bevett, és nem legjobb szokást, a' tisztatlanság, kényelmetlen lakás, rossz étellekkel élés örökítőjét, a' szegényebb pórházakban is egyujabbal, szinte csak annyiba kerülővel váltsa föl, a' rend- és tisztasághoz szokottak' legnagyobb javá-
ra. Milly sok és könnyű szert ismernek már az emberek, a' közönségesen előfordulni szokott bajok és betegségek' orvoslására; mennyi veszélyt el tud a' gondos szülő gyermekeitől távolítani: mellyekben a' szegény nép' nagy része csak azért szenved, mivel tudatlan, és sem előrelátóvá, sem a' hasonló körülményekben magát fölhaladni tudóvá nem képeztetett! Igenis: „olly sok veszély szokta az anyákat és csecsemőket környezni; mellyek egyedül addig félelmesek, valamig az ember azokat nem ismeri. Annyi természetes szabályai vannak a' női illendő magaviseletnek; mellyekre a' gyengébb nemet csak figyelmeztetni kell, hogy azokat élethosszat, mintegy ösztönszerűleg, a' legpontosabban teljesítse. Effélékkel a' leányokat megismertetni, ez lenne az elemiképzés' harmadik fokának“ (jelenleg és nálunk az úgy nevezett vasárnapi iskolának) „teendője. De mit csináljon mindezen ismeretekkel egy fiu? Vagy hogy a' tanítás' főbb tárgyára, a' vallásoktatásra menjünk át, az ifjunak itt is egészen másra van szüksége, nem arra, mire egy hajadonnak. A' férfinak, főleg napjainkban, nem csak azt kell tudnia, hogy ő mit higyen, hanem azt is, hogy mint vélekednek hite felől az ok, a' kik nem hisznek. Neki a' különféle ellenvetéseket, mellyek a' religio ellen fölhozattak, és még mindig fölhozhatnak, 's mellyek fölhozása jövőre lehetséges, ismerni, 's azokat magának, és másoknak megczáfolni tudnia szükség; következőleg őt, mint gyermeket és ifjat, némi kül- és belvédelmi takticára kell gyakorlatilag tanítani. A' leánynak ellenben a' religiót inkább békés oldaláról kell fölmutatni; az, a' mi benne szép, megható, vigasztaló, szívet emelő, szeretetre méltó, — ez az ő osztályrésze. Vele kiválólag az egyháznak azon tanításait, intézeteit, hagyományait 's gyakorlatait szükség megismertetni, mellyekbe egykor mint anya, tartozik gyermekeit bevezetni. A' fiúnak a' religiót akkép kell, mint nem csak szeretetre méltót, de nélkülözhetlent“ (értelmileg is, egy vaskövetkezetességű logica' erejénél fogva, m e g g y ő z ő t) „is megismerni tanulnia; míg a' leányra nézve elegendő, ha azt szeretetre méltónak találja: úgy az neki különben is nélkülözhetlenné fogván önmagától válni. Végre (mi azonban legyen a' nagyobb be-

látásu- és tapasztalatuak' itéletére bizva, vagyis inkább, mint legnagyobb fontosságú ügy, mint egy valódi, kánonjogi és dogmaticai értelemben vett „causa major“, az Istentől magától rendelt tanítói hatóság' itéletére hagyandó,) a' fölserdült ifjakat és leányokat, mintegy ollyatén utmutatás szerint, minőt e' tárgyra nézve a' hasonlíthatlan Hirscher nyujt, sokak által becsmértelt, de kevésbé méltányolt katecheticájában, a' nemek közti természetes, de magasb értelemben vett különbség-, és innen szükségkép eredő életföladati különbségekkel is meg lehetne ismerkedtetni. Már pedig ki fog, ha csak egyetlen kis szikrájával bír is a' szemérmesség' természetes érzetének, elég vakmerő lenni arra, hogy egy vegyes ifjuság előtt efféle gyengéd tárgyakat, csak a' legtávolabbról is megérintsen? Mi bennünket még egy más ok' belátására is visz, hogy a' 12—13 évet haladott gyermekek' számárai között iskolák fölött a' pálczat föltétlenül eltörjük. Milly természetes változásnak vannak ez években a' mindkét nemű gyermekek (ámhátor a' nőneműek kissé korábban) alávetve, a' természetbuvárok előtt tudva van. Figyelmes vizsgálók előtt nem maradhat észrevétlenül azon kölcsönös visszahatás, mellyet az az ifjuság' lelki állapotára gyakorol. Tapasztalni tudnillik, hogy a' fiúk 's leányok illy korban már nem térnek ki, mint korábbi években, egymás elől; hogy már nem is közönyösek többé egymás iránt: hanem hogy köztük bizonyos, inkább vagy kevésbbé öntudatos közelítésnek van helye, 's hogy egymás iránt kölcsönös figyelemmel viseltetnek. Egynél több ok van rá, melly bennünket azon föltevésre jogosít, hogy ezen vonás, jóllehet magában természetes viszonyból keletkezik, még sem természetszerű; hanem inkább csak tulfeszített physical 's moralis viszonyaink' bösz varázsereje által idéztetik elő. Az intés annakokáért, mellyet a' külszemlélet e' tárgyra nézve ad, nem fölhevő, hanem ovó jellemet visel. Nem arra int, hogy azt kövessük, és közremunkálásunk által elősegíteni törekedjünk, hanem hogy akadályoztasuk. Ha az itt érintett gyermeki lélekbetegség előmozdítatnék, mi a' fiúk- és leányoknak azon egy iskolabani együttléte által okvetetlenül történik, úgy ennek csak időelőtti szenvedélyek, és mondhatatlanul vészes pusztítások lennének csálhatlanul bekövetkezendő eredményei.“¹⁾

'S most már átmehetünk a' főkérdés' tárgyalására, mellynek az eddig mondottak csupán bevezetésül szolgáltak, 's melly abban áll: „valljon a' kissé nagyobb leánykákat, miután azoknak a' fiúktól elkülönözése, a' nélkül is elkerülhetlenül

¹⁾ „Kath. Zeitschrift für Erziehung und Bildung. Herausgegeben von Dr. Theodor Rottels. Neuss, 1846.“ 99—101. l.

szükségesnek mutatkozik, nem célirányos-e, női tanítók fölügyelésére bizni? Miután az elemi iskolák' újjáalakítása különben is több osztályok' behozását igényli, a' leányok' számára külön osztályok' fölállítása nem fog legyőzhetlen akadályokkal járni; de annál nagyobbat képez a' tanítónék' nem léte. Azonban egyedül ezek' szükséges volta felől kell meggyőződünk, hogy kellő számmal kiképezésükre is gond fordítassék. Pedig ez egyedül az, mit jelenleg akarhatunk, 's mi a' másutt e' nemből tett kísérletek után, sokkal kivihetőbbnek fog az életben látszani, mint sokan első tekintetre hajlandók vélni. Mi az elemi-iskolába járni kezdő kisdedeket, iskoláztatásuk' első éveiben illeti, ám-bátor ezekre nézve is csak nyereségül tekinthetnek, ha női fölügyelés alá volnának helyezhetők: (még pedig nem csupán a' leányok, de kisebb fiúk is; mint ez Éjszakamerikában a' legjobb sikerrel gyakoroltatik; ²⁾ a' már bevett iskoláztatási rendszer irányukban meg lehet hagyni. Nyereségnek mondtuk pedig a' kisdedeknek, nem-különbség nélkül, jól képzett női tanítókra biztatását, azon megczáfolhatlan mindennapi tapasztalásra támaszkodva. miszerint: „Illy korbéli gyermekekkel az anyák jobban tudnak, mint az atyák bánni. A' tapasztalás gyakran szolgáltatott rá tanúságot, hogy olly gyermekek, kik atyjokat elvesztették, a' nevezett (8—9) évek előtt, sőt tovább is, értelmes anyjok által a' legjelesebben neveltettek; ellenben az olly árvák, kiknek illy kis korbáni nevelésével, özvegyült atyjok foglalkozott, jöllehet sem a' jóakarát nem hiányzott részökről, sem a' kellő belátás, mégis setét kedélyűek, lomhák, gyanakodók, féltékenyek és alattomosak lettek. Miután tehát a' gyermekeket még amaz években is, mint általában gyenge korunkban, a' természet, nemökrei tekintetnél-

²⁾ Raumer szerint („Die Vereinten Staaten.“), az éjszakamerikai szabad státusokban, még a' gyermekek' iskolái is igen sok helyen tanítóknak vannak, pedig a' legszebb eredménnyel bizva. „Az illy női tanítók Ohio státusban mintegy felét, Massachusettsben épen kétharmadát teszik az összes tanítói személyzetnek. Az alsóbb osztályokban, egyhangu nyilatkozatnál fogva, inkább alkalmazandóknak tartatnak, hogysen a' férfiak; mert szeretetteljesbék, béketűrőbbek, erényesb magaviseletűek és önkényt választott hivataluknak magukat jobban fölszentelők. 'S valljon emez, itt előszámlált tulajdonságok, nem a' legfőbbek-e azok közül, mellyeket a' gyengébb növendékeket erény- és korukhoz illő ismeretekre vezetni akarókban a' legméltóbban megkivánhatni; 's mellyeket olly sok életunt, hivatalát nem szerető, azt csak végső szükségből választott és folytató tanítóknak, olly tetemes szellemi, 's gyakran erkölcsi veszteséggel is szükség a' tanuló-seregnek, 's az e' veszteséget együtt érző szülőknek is, az egyház- és álladalomnak is, nélkülözni? (L. Der kat. Jugendbildner. Breslau, 1846. Januar-Heft. S. 56.)

kül, inkább az anya-, mint atyához utasítja: ennélfogva rájuk nézve, egy tanítónénak is inkább kell az elsőséget egy férfitanító fölött adni. Ezzel mégis nem akarjuk mondani, hogy egy derék tanító a' nevezett korban lévő gyermekekre nézve nem képes mindent megtenni: csupán azon nézetünket akarjuk nyilvánítani, miszerint körülöttük egy kevésbé tehetségdus tanítóné nagyobb sikerrel működhetik, mint egy nálánál képzetlenebb tanító. Mivel, és ezt szükség jól megkülönböztetni, a' gyermekekkel bánás nem egyedül értelmi képzettséget és ismereteket igényel, hanem olly természeti adományokat is, mellyeket a' komolyabb férfinak sem lehetetlen ugyan elsajátítani, de mellyek neki mégis mindenkor nagyobb megerőtetésbe 's folytonos magáravigyázásba kerülnek; 's ilyenek: a' türelem és vidámság. „Mig ugyanis egy férfi a' türelmet és vidámságot, mint erényeket, elmulaszt, igyekezet és imádság által szeresheti meg, 's csak folytonos erőmegfeszítés által őrizheti meg; azokat, ha csak nem öröklik maga fölött mindig a' legszorgosabban, minden pillanatban el is vesztethetvén: addig e' tulajdonok, a' nőnek mintegy veleszületett, 's egész lényével annyira összeolvadt, olly természetes sajátosságai, hogy csak pillanatnyi fáradság kell hozzá, még akkor is visszaidézni őket kedélyébe, hahogy ollykor kisikallottak is onnan. A' férfinak a' Teremtő nagyobb tetterőt adott és munkabáni kitartást, a' nőnek ellenben nagyobb huzósságot, nagyobb állandóságot a' türemsben. A' testi élet eme huzósságának, szellemileg, a' béketűrés felel meg. Szintigy a' férfinak komolyság juta részül, a' nőnek ellenben vidámság. Egy olly tanítóné, ki nemének jelleméhez hív, tagadhatlanul mindig tetemesb adagját fogja a' vidámságnak iskolai világa körébe vinni, mint egy tanító. Kedvetlensége nem olly könnyen fogja magát a' gyermekek előtt elárulni, mint a' tanítóé. Mit mi elég igazságtalanul a' nőknek mint tettetést rovunk föl és vetünk szemökre, az, a' dolog' lényegét tekintve, nem egyéb, mint velökszületett természet-adomány, és hajlam: azt, mi másokra nézve sértő lehetne, nem engedni észrevehetővé válni. Egy tanítóné az iskolában türelmesb és vidámabb lehet, és fog is lenni, mint egy tanító; következőleg a' kisebb koru gyermekekre kellemesb benyomást fog tenni, hatása sikerdusabb lesz. Azonban, mint mondtuk, egy iskolamester, ki hivatalának valóban az, minek az ezen állapotu egyének' legtöbbjei jelenleg neveztetni sem akarnak, tudnillik: iskolamester, mester a' maga szakában: egy ilyen, azt, mit a' természet tőle megtagadott, érteni fogja, fensőbb malaszt által gyámolított igyekezetével megszerezni magának. De azt már igazán akkép kell, mint valódi országos csapást fáj-

lalnunk, hogy sok oly községekben, hol az iskolába járó gyermekek száma nagyobb lett, hogy sem egyetlen-egy tanító által taníthatnának, hol ennél fogva a két különosztálybai elválasztatás szükségé vált, akár költségkiméleésből, akár csak azért, hogy a főtanító részére jobb állapot biztosíttassék. a gyermekeket egy gyermek-vezetésére bízzák. Mert mindazon szánakozásig veszőségteljes életet élő, 14-től 20 éves ifjak, kik a kezdők osztályaiban mint altanítók, segédek, praeparandisták, aspiránsok, mesterfiúk stb, vagy akár milly tisztelet-, avagy gunynévvel illetetve, experimentálgató kísérleteiket üzik, a valóságban nem egyebek gyermekeknél. Fiatal emberekről tudvalevőleg mondani szokás, hogy megvannak „suhancz-éveik.” De hogy ifjusági korában a nőnem is hasonló bajban szenvedne, arra nézve, daczára mindazon éles vizsgálódásnak, melyet a rossz világ inmentul több mint hat ezer év óta fordít az e nem hibáinak és fogyatkozásainak fölfedezésére, közmondásilag még mi sem jutott tudomásra. Sőt inkább ellenkezőleg, a nőnem, az ó-kori mysticusok fölfogási módja szerint, a legáldottabb anyának, az Istent szülőnek szüzies anyasága által kiérdemlette, hogy tizenhat éves jó anyákat is hozhasson létre. E tünemény okának keresésével fölhagyhatunk; messze is vinne, ha azt kutatni akarnók. De a tünemény maga tagadhatatlan, s valódi tény gyanánt áll előttünk. Ki csak kissé körültekintett is a világban, volt módja, leányokat ismerni, kik miután körül-belül tizenhat éves korukban férjhez mentek, minthitves társak, mint anyák, mint háziasszonyok, mi kívánni valót sem hagytak hátra. Ellenben szemelje ki valaki bár az egész mívelt világból, a tizenhat és husz éves közti fiatal férjeket: (melly korba segédtanítóink serege is tartozik:) és ki fog tetszeni, hogy azok maradtak, mik megházasodásuk előtt voltak. . . . Mi által azonban, mit minden félreértés megelőzése végett, meg kell jegyeznünk, csak azt akartuk bebizonyítani, hogy fiatal nők alkalmasbak egy. (kiskorú gyermekek számára nyitott, kezdő-) „iskolának vezetésére, mint fiatal férfiak. És e tárgyat illetőleg mi még másképp is hivatkozhatnánk a tapasztalásra. Vegyünk csak egy 6—12 éves kis leányt, mely a vele egykoruak társaságában elég gyermekes, talán tulvig és pajkos is, és bizzuk meg egy kisebb gyermek, vagy akár többek fölötti gondviseléssel: és csudálkozni fogunk rajta, milly okosan és ügyesen fogja magát irányukban viselni tudni. A gyermekek ellenben, kik maguknál kisebb gyermekekkel bánnak, vagy mint szeszélyes fegymesterek viselik magukat, vagy pedig maguk is oly gyermekesek, mint a gondviselésökre bízottak. Vagy mellyik házi atya és anya fogad kis-

dedei mellé ápolóul fiút? Dajkaleányok vannak; de dajkafiúk, nevékről sem ismeretesek. . . .” Mind-ebből azt hozza ki az idézett sorok írója (Mooren J.), hogy ott, hol az iskolát, ennek legalsóbb osztályait értve, nem lehet érettkorú tanítóra bízni, inkább bizassék erre kiképzett fiatal nő-, mint illy férfiúra: ámbátor női tanítókul is nem az illy fiatalok ajánlhatók leginkább. Azonban oda még sokára fognak eljutni tanító- és képzőintézetek, hogy az illy osztályok számára legalkalmasbakul vélt női tanítók, kellő számban kaphatók legyenek: elegendő, ha azon felsőbb osztályok vezetésére képesíttetnek, mellyek a korosabb iskoláknak nem szerinti elkülönözése után, a leányok részére külön alkottatni javasoltatnak. Bár csak e javaslat olly általános, az illy különosztályok szüksége fölötti meggyőződéssel találkozánk mindenütt, mint a milly nagy a célirányosabb nevelésből az egész emberi-nemre nézve jogosan várható áldás! A kissé serdültebb gyermekek elkülönözését, és a leányoknak különosztályban, nők általi taníttatását, az egyház is kívánja: kötelességünk ennél fogva az ekkép kétszeresen szivünkre kötött jót, a hol csak lehet, eszközölni. Az 1607-ben tartott mechelni tartományi-zsinat (Tit. XX. de Scholis. cap. III. §3. Edit. Antwerp. 1608.) világosan kifejezi abbéli kívánságát: „ut tam in Dominicalibus, quam quibuscumque aliis scholis, masculi a viris, et puellae a mulieribus tantum instituantur:” hogy: „valamint a vasárnap, úgy bármilly más iskolában is, a fiúk kizárólag férfiak, a leányok pedig asszonyok által oktattassanak.” Hasonlót rendel az 1570-dik évben tartott zsinat is: „Ad petulantiam cohibendam et vitanda pericula, in omnibus parochiis, masculi a puellis, in quantum fieri poterit, seorsim instituantur: atque puellis, praesertim grandiusculis, una aut altera honesta matrona praeficiatur, quod ad illius sexus instructionem magis congruit, masculis autem viri ad hoc idonei.“³⁾

³⁾ A kölni zsinati rendeletek szinte föltenni látszanak a különosztályokban taníttatni szokott leányoknak nők általi taníttatását: miután nem csupán tanítók, hanem egyszersmind tanítónék (Iudimagistri et Iudimagistrae) fölött is szólnak. A cambrayi zsinat 1604-ben, (I. Van Espennél. Jur. Eccl. Univ. P. II. tit. 11. cap. 5. de Scholis pueror. §. 19.) szinte elhatározta, miszerint: „viri masculis, foeminae puellis, quantum fieri potest, instruendis praesint.” Sőt az imént idézett szerző szerint, az amienszi iskolai hatóság értesítettvén róla, hogy a tanítók leányokat, a tanítónők pedig fiúgyermeket vegyesen fölvesznek tanítás végett, e visszaélést megakadályozandó, törvényes orvoslást keresett, s nyert is a párisi parlamentnek 1677-diki jan. 5-dikén hozott végzésében, mely általán eltiltja a tanítóknak a leányok, úgy szinte tanítónéknak a fiúk iskolai taníttatását.

A' münsteri iskolai törvények-, és ezek' értelmé-
beni gyakorlatra különben is vissza kellvén
még térnünk, jelenleg legyen elegendő azon
általános megjegyzés, hogy ezt még az első francia
köztársaság is követésre méltónak találta, midőn
alkotmányának 296-dik §-ában (5. Fructidor.
An. III. Tit. X. Instruction publique.) rendelé, mi-
szerint az elemi-iskolák mindenütt akkép állitas-
sának föl, hogy a' gyermekek külön, 's a' leányok
is külön osztályokban, amazok ugyan férfi-, az
utóbbiak pedig nőtanítók által oktattassanak. Ennek
következtében a' nemzeti convent (3. Brum. An.
IV.), következő czim alatt: „Loi, portant que chaque
école primaire sera divisée en deux sections, l'
une pour le garçons, l' autre pour les filles“ (tör-
vény, mellynél fogva minden elemi-iskola két osz-
tályra szakad, egyik a' fiúk, másik a' leányok' szá-
mára), rendeletet bocsáta ki, mellynek 1-ső czikk-
ében mindjárt világosan az áll, hogy: „ennek kö-
vetkeztében minden elemi-iskola fog egy tanító-
's egy tanítónéval birni;“ tovább a' 2-dik czikk-
ben: „A' leányok taníttatni fognak, olvasni, írni,
számolni, a' köztársasági (!) morál' elemeire; egy-
szersmind a' kézimunkák' különféle hasznos és kö-
zönséges nemeiben is utmutatást fognak nyerni.“
(Folyt. köv.)

Elmélkedések

az ünnep-és vasárnapi evangéliumok fölött.

Husvét-vasárnapra.

(Sz. Márk. 16. rész. 1—7. v.)

„Az időben Mária Magdolna, 's Mária, Jakab' anyja,
és Salome, fűszereket vásárlának, hogy elmenvén, megken-
nék Jézust. 'S a' hét' első napján korán reggel a' sirbolthoz
jövének, a' nap épen fölkelőben lévén. És mondák vala egy-
másnak: Ki fogja nekünk a' sir' szájáról a' követ elhenge-
ritni? Azonban odatekintvén, látták, hogy a' kő el van már
hengerítve; az ugyanis fölöttébb nagy volt. 'S bemenvén
a' sirboliba, egy ifjat láttak ülni jobb felől, hosszú feje
ruhába öltözve: 's megijedének. Az pedig szóla hozzájuk:
Ne féljete! A' nazaretni Jézust keresitek, a' ki fölfeszít-
tetett. Ő föltámadt; nincs itt: ime a' hely, a' hova tették
őtet. De ti menjete el, 's mondjátok meg tanítványainak
és Péternek, hogy előtte ek elmegy Galilaeába: ott meglát-
játok őtet; a' mint megmondta nektek.“

I. Boldog örömeir'! „Ó föltámadt!“ Hála érette, örök
hála a' Végtelennek! Alleluja! Jézus föltámadt; Jézus, a'
halottak' zsengeje, 's fölvatója nemünknek a' halha-
tatlanságra, az egész, osztatlan életre, melly még testün-
ket is kiragadja a' végképeni megsemmisülésnek, a' halál-

¹⁾ I. Korinth. 15, 20.

nak markából, 's megdicsőítve a' jónak e s z k ö z é t is, ör-
vendetes kiegészítőjévé lesz az erény és istenesség' bőséges
jutalmának. „Valamint Ádámban minden ember meghal,
ugy Krisztusban is mindenik újra fog élni.“ ²⁾ Élni fog örök-
ké minden, a' ki hozzá, az élet és föltámadás' kutféjéhez
csatlakozik; ki magába, értelme- és szívébe, hívőleg és sze-
retettel fogadja az életnek ama' kovászát, a' halhatatlan
igazság- és megszentelő malasztnak azon erejét, melly Jé-
zus' tanítása- és szellemében rejlik, 's melly a' halandónak
egész lényét átjárva, abba az ujjászületés' esiráját oltja.—
„Ó föltámadt!“ A' halál' birodalma tehát le vagyon rontva;
a' test és bűn' szolgaságának rabbilincesi lehulltak; a' meg-
semmisülés nem fenyegethet többé semmit, a' mi valóban
igaz, jó, és méltó az örök életre, a' fönmaradásra. A' föl-
támadás' órája mindennek fog ütni, mi e' földön Istenben
élt, 's mi az erény és igazság' érdekében valaha megkezd-
tett, bárha kezdője behalt is, mindennek, mihez e' siralom'
völgyében annyi jámborok egész éltök' ezéjét kötötték, 's
mi félbeszakítva, haszontalanul elveszettek látszott. ... A'
keresztényre nézve mi sem vesztet el, Istennek eme' nagy
háztartásában. Elhalasztatik benne sok, és félretétetik: to-
vábbi használatul; a' mag elrejtetik a' föld' jéghideg ke-
belébe, és hosszú éjek, egész fagyos, irgalmatlan évszakok'
hőzivatarai süvölhetnek sirhantja fölött végig: — de azért
meg nem hal semmi, el nem vész semmi. Eljön mindennek
egyszer a' vidám kikelet: 's a' mi egykor a' könyök' özö-
nében elmerülve, meghalni, megsemmisülni látszott, új élet-
re kelend, és megdicsőült fényben fogja megülni a' föltá-
madás' isteni napját. Ez a' hívőnek vigasztalása.

II. Ki fogja megkísérteni amaz érzelmek' ábrázolá-
sát, mellyek a' szent nők' kebelét eltöltötték, midőn hal-
hatlan szeretetök' tárgyát, a' fölfeszített Jézust megken-
dők, az élet és öröm' kutféjét eltakaró sirbolthoz közelíté-
nek! Ha álltal hantok fölött, mellyek alatt egy szerető, 's
rád nézve feledhetlen szív porlik, úgy sejdítheted némileg
azt, mit a' néma fájdalom kibeszélhetlent, a' veszteség' első
pillanatában, az emberi kebelbe rejt; 's mi a' legkinosb halál'
magva lenne minden érzékeny lélekre nézve, ha csak a'
halhatatlanság' hite nem tartaná föl a' roskadozót, 's a' vi-
szonlátás' reménye nem oszlatná el vigasztaló sugarával az
ijesztő setétséget. De a' hívőnek legkomorabb bánatéjjele
is földerül ama' csillag' szelid fényében, mellyet a' keresz-
tény hit éltünk' láthatárára kitűzött, 's melly esalhatatlan
előkövete az igazság és boldog öröklét' nagy napjának. E'
csillag a' halhatatlanság' hite; reményünk: a' föltámadás.

III. „Ki fogja elhengeríteni a' követ a' sir' szájáról?“
kérdik az ajtatos asszonyok; kikkel buzgóságuk és az ur
Jézus iránti szeretet el is feledteté saját erőtlenségöket, és
az általuk le nem győzhetett akadály' nagyságát. Csak mid-
dön a' dolog végrehajtandó, jut eszökbe, hogy azt nem bir-
ják. A' szerető, 's buzgó szív' feledékenysége ez; melly
csak annál meghatóbb, minél szentebb a' szándék, 's gyen-
gébb az azt teljesíteni akarónak anyagi ereje. De azért a'
valóban istenes és jó szándék nem vak, nem is kap általán
ki nem vihető, 's lehetetlen dolgokba: hanem csak b i z i k
a' nem ok nélkül várt, mivel várható segélyben, mellyet az
isteni gondviselés küldend számára. 'S e' bizodalom nem
is szokott soha megszegyenülni. Ellenben milly sok jó szán-
déknek kell teljesítetlenül maradni ott, hol nagyon is pon-
tosan és kicsinyhitűleg számítgatják föl az annak teljesi-
tését nehezítő akadályokat; hol fősvényül méregetik 's vet-
tik latba a' hosszas munkát és fáradságot, a' pénzbeli és
más anyagi áldozatokat! A' keresztény hit mindenkor, és

²⁾ U. o. 22. v.

alaposan számít egy hatalmas szövetségesre; 's ez, az őt a' kivitelben nem csak segítő, de gyakran meg is előző, isteni gondviselés.

IV. Midőn az ajtatos nők szívök' abbéli aggodalmát nyilvánították, hogy valljon ki fogja a' sirboltot elzáró követ elmozdítani, akkor az akadály már nem is létezett! Hány-szor történik ez velünk is; kiknek sok pillanatot, órát, napot és éveket keserít meg az olly rosszaktóli félelem, melyeket egyedül emberi véges értelmünk 's képzelődésünk rajzol előnkbe, mint lehetségeseket, mint hihetőket, 's ennél fogva, beteg logicánk szerint, multhatlanul be is következőket! Pedig azt mondja az Ur, hogy: „sufficit diei malitia sua;“ „elegendő minden napnak a' maga baja.“³⁾ Csak a' meglévő, és Istentől ránk mért terhet viseljük keresztényi önmegadással és béketűrőssel: a' jövő miatti aggodalomra nincs szükség; mint haszon sincs benne. Oktalanok, kik magukat egészen az illy félelemnek adják. Ők az Istennek atyai gondviselését, 's az alkalmas időben nyújtandó segédelmet kifeleedik a' számításból: tehát azt, mi a' hívőnek legnagyobb kincse, 's örökké biztos tőkéje. De hiában! a' kiknek hitök nincs, reménységök sem lehet. „Az Urat segítségül nem hívták;“ azért: „ott is rettegtek félelemmel, a' hol nem vala mit félni.“⁴⁾

V. Örömhirdetőknek lehetni, mi nagy boldogság! Ez a' legtisztább, önzéstelenebb, egészen angyalitiszt. 'S ezzel akará Jézus az iránta olly érzékeny részvét- és szeretettel viseltető kegyes asszonyokat is megjutalmazni. Milly főséges azért a' mi tisztünk, kiket Isten illy örömhír' vivőivé rendelt! Az egész 'evangelium' egy nagy örömhír; mint betűszerint is azt teszi: örömhír, melly az élet' gondjai 's terhe alatt meggörbödött, a' halál' pusztításai által szíve' mélyében sebzett halandónak vigasztalást hoz, és arról biztositást, hogy a' szenvedést jutalom, a' halált pedig sirontuli jobb élet, a' föl t á m a d á s követendi. „Milly ékegek a' békeséget,.... a' jókat hirdetőknél lábaik!“⁵⁾ Boldogok, kik az örömhírt, 's hozóit, illyenekül befogadják!

Husvét-hétfőre.

(Sz. Lukács. 24. rész. 13—35. v.)

„Az időben Jézus' tanítványai közül ketten, egy Emaus nevű faluba mentek, melly Jerusalemtól hatvan futamatnyira“ (mintegy két órányi távolságra) „feküdt; kik is egymás között mind e' történetekről beszélgetének. Lön pedig, hogy azalatt, míg egymással beszélgettek és kölcsönösen kérdezősködtek, maga Jézus is hozzájuk közelített, 's velök együtt ment: szemek azonban akkép el valának fogulva, hogy őt meg nem ismerték. 'S kérdé tőlök: Miféle beszédek ezek, mellyeket egymással járkálás közben váltottok, és hogy olly szomoruk vagytok? Mire az egyik, kinek Kleophas volt neve, így szólott: Egyedül te vagy-e a' Jerusalemben utazottak közt olly idegen, ki mit sem tudsz azokról, mik ott e' napokban történtek? Kiknek ő mondá; Mik? És ők felelének: A' nazarethi Jézussal; ki szó- és tettekben hatalmas próféta volt Isten és az egész nép előtt; 's mint adták őt halálra főpapjaink 's fejedelmeink elítélvén, 's őt föl fészítették. Mi pedig azt reméltük, hogy ő fogná megszabadítani Izraelt: 's ehhez immár harmad napja, hogy ezek történtek. De némelly asszonyok is közülünk, ijedségbe hozának bennünket; kik nap' kelte előtt a' sirboltnál voltak, és nem találván testét, azon hírrel jöttek, hogy angyalok' jelenését is láttak, kik őt élni mondják. Miért néhányan a' mieink közül, el is mentek a' sirhoz, 's

ugy találták, mint az asszonyok mondották; de magát nem lelték. Ő pedig ekkép szóla hozzájuk: Őh ti balgatagok, 's késedelmes szívűek mindazok' elhívésére, miket a' próféták jósoltak! Valljon nem kellett-e Krisztusnak ezeket szenvednie, 's csak azután menni be az ő dicsőségébe? 'S elkezdvén Mózesen, és valamennyi prófétákon végig, megmagyarázta nekik az irás' minden helyeit, mellyek fölé szólnak. E'közben megközelíték a' falut, hova szándékoztak; 's Jézus úgy mutatá, mintha tovább kívánna menni. De azok őt kényszeríték, mondván: Maradj velünk, mivel már beesteledik, 's a' nap hanyatlóban van. 'S betért velök együtt. És lön, midőn letelepedett velök, vevé a' kenyeret, és megáldá, 's megtörvén, azt nekik nyújtá! 'S ekkor megnyilvánának szemek, és megismerék őtet: ő pedig elünt szemek elől. 'S mondának egymásnak: Nemde miképen lán-golt szívünk kebelünkben, midőn ut közben hozzánk szólott, 's az irásokat fejtegette? 'S fölkelvén még azon órában, visszatérének Jerusalemben, hol a' tizenegyet, és társaikat egybegyűlve találták; kik mondák: hogy valóban föltámadt az Ur, és megjelent Simonnak. Ők is elbeszélék azt, mi velök utjokban történt, 's mint ismerék őt meg a' kenyértörés' alkalmával.“

I. Az élő hit vidím eltökélést kölcsönöz; a' kétkedés ellenben szomorúsággal tölti be a' szívet: amaz fölemel, míg az utóbbi lever; amaz megvilágosít, ez pedig elfogulttá tesz, és elhomályosítja szemünket: úgy hogy szeretett mesterünket, lelkünk' legjobb barátját, kinek ajkain annyiszor és olly édes merengéssel fűgtünk, kinek álmélkodásra méltó tettei annyiszor vonták magukra figyelmünket, még őt sem ismerjük! Az Emausba menő tanítványok ezt egy rövid, kinteljes órában, valamig az ur Jézus nem lön kétkedésök' elozlatója, szomorun tapasztalták. . . . Csak kevesen voltak olly boldogok, kik a' kétkedésnek emez utján soha sem jártak; sokan ellenben a' szánandók, kik Emausba csak későn, éltök' estéjén, némellyek, fájdalom! soha sem értek. Imádkozzunk azért mi is: „Uram! neveld bennünk a' hitet.“¹⁾ Mivel: „a' hit Isten' ajándéka.“²⁾ A' kétkedőnek, soha sem eléggé meggyőzők az igazságot bizonyító okok. Az ur Jézus évekig tartó tanítás, az egész népet álmélkodásra ragadó esudatettek, isteni hatalmának számtalan jelei által bizonyította be küldetését, és azt, hogy ő valóban szabadítója Izraelnek; szabadítója a' legfőségesebb értelemben, a' bün- és hitbéli tudatlanságnak rabságából; megjövendölte saját kinszenvedését és halálát; de előre megmondta dicső föltámadását is: mi természet-fölötti hatalmát 's mindentudását még inkább kitüntette: 's mégis a' bekövetkezett szenvedési napok néhány óra alatt képesek valának hűveinek kebeléből a' benne helyezett tántorithatlan bizodalmat elűzni, a' hitet kétkedéssel fölvaltani, 's a' reményt kioltani, melly üdvezítői fölléptéhez vala kötve. „Mi pedig reménylettük“, mondának tanítványai. Tehát már nem reménylik többé? De az Ur kegyes, és nem hagyja a' gyarlót is végképen elesni. Dorgál, de tanít; 's fenyítése gyógyító szer a' lélek' sebére.

II. A' tanítványok az ur Jézusról beszélgetének utjokban; mert hiszen ez vala nekik a' legfőbb ügy; 's a' hitigazságok' illyetén méltánylása, az ur Jézus' bővebb magyarázata- és fölvilágosítására érdemesíté őket. Legyen az üdvesség gondolataink' főtárgya, szívünk' főérdeke, lelkünk' hő vágya: és Isten az igazságot mindinkább világosabbá 's általunk is jobban belátottá fogja tenni. Csak azt, a' mit igaznak lenni már megismertünk, gyakoroljuk is, és léptessük azonnal életbe. Ez a' legbiztosabb módja

³⁾ Mát. 6, 34. — ⁴⁾ Zsolt. 13, 5. — ⁵⁾ Rom. 10, 15.

¹⁾ Luk. 17, 5. — ²⁾ Ephes. 2, 8.

az e' téreni nagyobb foglalások' tevésének. A' tanítványok, mint sz. Gergely pápa írja: „az Istent, kit a' szent-írás' magyarázatában meg nem ismertek, megismerik a' kenyér-förés' alkalmával . . .“ Vendégül hívják: nem csak, de kényszerítik is betérni, az idegennek vélt utitársat; éjjeli szállásra marasztalván, 's irányában a' legszivesebb felebaráti- 's vendégszeretetet gyakorolván. „Az Isten' parancsolatait hallván, nem világosodtak tehát meg: de megvilágosodtak azonnal, hogy azokat gyakorolták; mivel írva van, hogy: nem a' törvénynek hallgatói igazak Isten előtt, hanem a' törvény' teljesítői fognak megigazulni. A' ki tehát a' hallottakat érteni akarja, siessen azokat, a' miket már hallhatott, munkába venni.“³⁾

III. Jézus a' kétkedő 's hitben késedelmes tanítványokat megpirongatja, hogy Mózes és a' próféták' jóslatait, mellyekben az ur Jézus' szenvedései szintugy, valamint az ezen kinszenvedést követő megdicsőíttetése, világosan meg voltak jövendölve, nem fogadák el kétségtelen igazságot; 's hogy a' messiási országot egyedül az érzéki embernek kedvező oldalról nézték: nem gondolva meg, hogy az erény küzdelmet, a' diadal nehéz harcokat, a' jutalom érdemeket föltételez; és, a' mi legfőbb, hogy az ember nem megváltása, az isteni igazságnak tartozó elégtétel, áldozatot kívánt, és olly magas váltságbért, minőt csak egy ártatlanul szenvedő Jézus, az Istennek egyszülötté tudott lefizetni. Mindez azonban világos lön előttök, mikor az ur Jézus által, a' kenyér' megtörésében, a' végvacsorára emlékeztető jeleket ismételtetni szemlélték. Mert az új-szövetségnek ezen áldozata minden titkot megfejt, 's az ur Jézus' szenvedését és halálát egész mennyei fényben tünteti előnkbe. Ki az Urat eddig nem ismerte, nézze őt szereteténök emez örök emlékében: és ismerni fogja őtet. Az ur Jézus, mint áldozat, mindent világossá tesz, mi a' szenvedése- és halálában megbotránkozó véges értelemnek kimagyarázhatlan titok volt.

IV. Alig ismerik őt meg a' tanítványok, 's elenyészik előlük! Igen, mert egyedül ingadozó hitöket vala szükség megerősíteni: nem pedig a' velemulatas' örömeit tartósan élvezni. Hogy őket tanítaná, 's értelmöket fölvilágosítaná, több ideig kísérőjök vala: de tüstént látatlanná lön t e s t i l e g előttök, mihelyt l e l k i szemeik eléggé megnyitak. „Elhagyá őket testben, miután őt lélekben bírni kezdték,“ ugy mond sz. Ágoston.⁴⁾ Elhagyá őket érzéki, hogy egy magasabb szellemi társalgásra szoktassa; és emlékeztesse őket, miszerint föltámadt ugyan halottaiból, de nem e' földi, hanem egy halhatlan 's mennyei életre, melly az Atyához költözendőt testi szemeiktől végképen elvonja: tanítványait egy valóban keresztényi, azaz: érzéki bizonyítványokra nem szoruló, hitéltre utasítandó. Azért ha szívünk az Ur'szent igéinek hallására nekünk is föl-föllángol: higyük el, hogy az áhítat' ezen magasztos perceiben körülöttünk, velünk vagyon ő, ámbár látatlanul: mivel ő mondá, hogy a' hol ketten vagy hárman vannak is, az ő nevében egybegyülve, ő ott van közöttük;⁵⁾ ő mondta, hogy azok' kebelében, kik őt szeretik, és szavait megtartják, istenileg honol, és maradandó lakot választ.⁶⁾ Ő az, kinek a' próféták Emmanuel nevet adtak, azaz: „Velünk az Isten.“⁷⁾ De ő is csak azokhoz tér be, kik őt hívják és szeretve marasztalják; mondván: „Maradj, óh maradj mi velünk Jézus; mivel az élet' láthatára setét, és nálunk is be akar immár esteledni.“

³⁾ S. Gregor. Homil. 23. in Evang. — ⁴⁾ Serm. 140. de temp. — ⁵⁾ Mát. 18, 20. — ⁶⁾ Ján. 14, 23. — ⁷⁾ Isai. 7, 14. Mát. 1, 23.

A' kert' tulajdonosa i.

(Parabola.)

Egy ember, atyjának halála után, kit a' körülfekvő vidék gazdagságáról ismert, örökségben nagy terjedelmű gyümölcsös-kert' birtokába jutott; a' kert azonban a' régibb divat szerint vala művelve és rendezve, 's a' művészet, valamint finomabb izlés' parányi nyomait, de igen az elhanyagoltság' észrevehető jegyeit tünteté föl. Nem hiányoztak ugyan itt-ott a' terebélyes, és teljes erejekben viruló gyümölcsfák; de a' fajok nem valának szerencsésen megválasztva, 's többnyire izetlen, és fanyar gyümölcsöt termének. Szinte bővelkedék a' kert a' zöldség' különféle nemeiben is: azonban rend, és kellemes elhelyezés nélkül, 's a' zöldség' bősége inkább a' házi állatok' táplálata-, mint a' családtagok' eledelül látszott szolgálni; 's miután a' tisztaságra elég gond nem fordították, a' növények' sorai közt buján tenyészett a' maszlag, túske, és gyom' különféle neme is. A' kertet gyönyörű esermely osztá két egyenlő részre kristálytisztá vitzükrevel, melly a' növényeknek és fáknek egész nyáron át elegendő életet, és tápláló nedveséget nyújtott; de a' patak nem vala rendezve, 's több helyen elszapolya: sőt tavasz' elején, a' hóolvadással többnyire elhagyá medrét, 's a' kert' némely részeit fővény- és kövecsesel lepedé el 's hordá be.

Az új birtokos jól tudva kertjének sokféle hiányait, eltökélte magát, miszerint terjedelmes kertjét, mint gazdag atyjától örökségben nyert vagyonát, sokkal szebb, és egészen új alakba öntendi; de miután ő a' kertészséghez mit sem értett, összegyűjté eselégeit maga körül, velök szándékát tudatandó; egyszersmind saját tapasztalásukon épült jó tanácsaikat is kikéré, 's buzgó közremunkálásra szólítá föl őket, a' régi, 's elhagyott kert' átalakítása' nehéz művénél. Őszintén megvallva az igazat, a' birtokos' eselésége, kivéve a' régi szolgát, az öreg kertészt, épen olly keveset értett a' kertészséghez, mint maga a' házi-gazda; de mivel mindegyikök életében elég sok nagyobb, és kisebb kertet látott már, 's egy régibb kert' átalakítását, és új idombani fölépítését nehéz dolognak nem vélé: örömet hajlának uruk' fölszólítására, 's minden előleges megfontolás nélkül neki estek a' kert' átidomításának, kiki a' mint hozzá értett; de hogy többnyire nagy kár-, és pusztítással kezelték a' művet, igen könnyű elgondolni.

Előleges terv nem lévén a' eselések' elébe terjesztve, melly szerint munkájokat intéznék, természetes, hogy mindenki saját belátása-, és véleményéből indulva ki, látott a' műhez. Itt néhányan egy csoportban ástak, amott többen kapáltak; ezek a' gyomot és dudvát irtották, azok a' zöldségágyakat mérék ki részint zsinor, részint önszemök' mértéke után; mások a' föld' elgereblyélése után, azonnal a' növény-és esemetemag' elültetése- vagy vetéséhez fogtak. Emitt a' terebélyes, vagy kisebb fákat ásák ki, amott a' kivetettekét ültették új helyökre; e' csoportban a' külföldi esemetéket válogaták, amabban metélés-, és fűrészeléssel foglalkoztak; mások ismét az új utakat mérék ki: mig egy rész azoknak fővénynyeli meghordásával fáradozék; szóval, mindenki sürgött-forgott, és munkálkodott, miként szebb-, jobb-, és czélszerűbbnek vélte, és tapasztalta, vagy mások által dicsértetni 's ajánlatni hallá; és semmi gyümölcsfa, esemete, zöldséges növény régi helyén meg nem hagyott. Csak a' régi, és hü szolga, az öreg kertész nézé könnyüs szemekkel a' sasgyorsasággal eszközlött újításokat, vagy miként ő okosan nevezé, „vad pusztításokat“; 's megtartandó a' rombolásoktól üvegházát, folyvást, és kizárólag ennek növényeivel foglalkozék, és szigorú örökösége által törekedett legalább a' kertnek ez ékességét, és kör-

nyezetének egy igen gyönyörű lombárnyékatát a hallatlan dulástól megmenteni. Hátra volt még a patak' átalakítása is, mely a' kertet ékesíté kristálytisza vízzel, 's két részre osztotta. 'S valljon mi történt vele? A' kert' közepén nagy márványmedencét építettének, melybe a' csermely' vizét összegyűjték, 's ennek középpontján pompás ugrókutat emelének, mely első tekintetre a' kertben sétálót gyönyörű vizoszlopával csakugyan elbájolta. Illy gyors átalakítási munkálkodásuk közt köszöntött be a' vidám tavasz, 's mindenki a' legszebb reményekkel ringatá magát, melyeket az ujon átalakított kert' édes kéjei, 's élvezendő gyönyöreit támasztottak. A' kert' tulajdonosáról szükség észrevennünk, miként ő igen gyakran fordult meg sűrű munkásai' körében; 's majd a' szomorúság aggasztá kedélyét, midőn az áttütemtett honi, 's külföldi események az eddig tavasszal megszokott különféle színezetű virágokat nélkülöznie kellett; majd meg örömtől dagadozó kebelével hagyá oda kertjét, melynek dicső jövődjéről a' legszebb reményeket álmodta.

A' vidám, 's elég nedves tavaszt, egy példátlanul száraz, 's meleg nyár váltá föl, mely az olly sokak által képzelt, 's álmodott édes remény' gyönyöreit megsemmisítette. Tudnillik a' még elegendőképp meg nem gyökeresedett gyümölcsfák, 's nemesebb események, az uralkodó szárazság miatt hervadásnak indultak; a' kert' közepén pompás márványmedence nem volt képes napról-napra fogyó vizével az eső' jótékony csepjeivel eszközölt nedveséget pótolni; 's a' munkások is igen fárasztónak tapasztalák, kivált a' kert' távolabb részeire a' medencéből víz-hordást. Ennek következtében nem gyarapulhatnak a' fák 's események erejében, sőt százankint hervadtak 's veszték el. Ez lön sorsuk a' különféle zöldségveteményeknek is; tudnillik az igen sűrűn elvetett mag után, szinte igen sűrűn kikelt zöldséges növények, melyek tavasz' elején legszebb bársony színökkel kecsesgáték a' szemet, a' nyár' forró heve miatt részint kivestek, részint sűrűségök miatt egymást elnyomva, erőtellenül, 's elsatnyulva nyultak föl, 's indultak magzásnak. Ezt, 's így természetesen minden fáradozásuk' meghiusultát látva, a' legbuzgóbb, 's szorgalmasabb kerti munkások is kedvüket vesztvén, csüggedni kezdenek, 's elhanyagolák a' gazt 's gyomot, — mely dacára az uralkodott szárazságnak is buján növekedett, irtani, 's gyomlálni; minek szomoru következménye csak az lett, hogy a' többinél valamennyire erősebb növények is rövid idő alatt a' gaz által elnyomatának.

Elkövetkezett végre az áldott ősz is, mely édes gyümölcseivel szokta a' kertmivelőket gyönyörködtetni, 's fáradságaikat bőven jutalmazni; de az annyi fáradság- 's költséggel átitomított új kert nem örvendezteté meg birtokosát, 's nem nyújtá neki a' várt jutalmat; vágyteljes szemei hasztalan keresék a' lombtalan, 's elsatnyult fák a' gyümölcsöt; ez édes örömet tőle a' megbántott természet megtagadá. Csak a' pusztaság, 's enyészet' nyomai valának mindenütt láthatók, mint a' szakértetlenség, 's kontárkodás' el nem maradható szomoru következményei. A' kert' tulajdonosa leverten sétála föl 's alá, elpusztult kertjében, melynek fényes jövődje iránt a' legbájosabb reményekkel táplálta magát; 's érezve jól, miként kertjét többé helyrehozni nem képes, ha csak vagyonának legtehetősebb részét áldozatul nem hozza: odahagyá könnyű szemekkel gazdag atyjának hagyományát, 's néhány nap' lefolyta után, hallatlan olcsó áron adá 's vesztegeté el örökségben nyert eme' szép birtokát.

Az új tulajdonos, ki szakértő volt, 's utazásaiban sok szép 's szabályilag gyönyörűen rendezett kerteket látott, vizsgálta, 's magának szorgalmasan jegyzéseket is tön,

okulva járatan elődjének példáján, biztosabb irányt választá kertjének átalakításában. Ő tudnillik télen át legnagyobb buzgalommal dolgozá ki a' tervet, 's le is rajzolá, mely szerint kertje' rendezésénél fogna haladni; egyszersmind gondosan kiveté a' költségeket is, melyeket a' kert' átitomítása igénylend; 's miután okos kiszámítással úgy találá, miként illy nagy kert' ezélszerű mivélése, 's izletes elrendezése tetemesb tökélet igényel, mint millyen a' jelen viszonyok közt kezei- 's birtokában volt, erélyes házigazdaként a' kertet több részre osztá, 's osztályonként fogott a' fáradságos munkához; addig is pedig, míg a' kert' egyes részeit tökéletesen mivelné 's előleges terve szerint rendezné, a' többi részeket különféle fűmekkel vetteté be, hogy imigy is némi hasznukat vehesse, 's ez által a' föld termékenyebbé 's azután miveltetőbbé tétessék. Ezeket külön a' kertmivélésben jártas, 's valódi szakértő emberekkel gondoskodott. De nem elégedett meg pusztán azzal, hogy fogadott emberei, önkényök, 's tetszésök szerint munkálkodjanak; hanem ő maga is, mint első fölügyelő, naponként a' legszorgalmasabban jelent meg körükben, 's igazgató munkásait; ha pedig tudatlan, engedetlen 's hanyag munkásra akadt, ki intésének hódolni vonakodott, azt mihamarabb elboesátotta, 's helyébe értelmesebbet fogadott. Szóval, ő úgy eszelekedett mindenkiben, miként az erélyes házigazdának eszelekednie illik 's kell; 's fáradozásai csakugyan jutalom nélkül nem maradtak. Néhány év' lefolyta megtermé az okos számítás' édes gyümölcsét. A' kert' egyes részei- 's osztályainak gondos mivélése, négy év' alatt egy gyönyörűséges egészét tüntete föl. A' nagy kert ifjúi erő- 's épségben állott készen, 's magasztos tüneményt nyujta az azt meglekintő szemeknek; melyeknek a' bársonyként ragyogó zöld fűvön, a' válogatott gyümölcsön, a' honi 's idegen események' tarka színezetű virágain, 's a' zöldségek' különféle növényeinek bőségen 's hasznosságán nem gyönyörködniök lehetetlen volt; 's minden ember' ajkairól csak e' szavak valának hallhatók: „e' böles férfi okosan használá föl tökéjét.“

'S most végezetül tegyük az alkalmazást. Nem így áll-e a' dolog az iskolákat illetőleg, Europa' sok álladalmában? 'S nem állottunk-e mi is, csak néhány hónap' előtt, e' ponton, midőn a' köziskolák' ügye fordult elő az országgyűlésen, 's talán épen azok által védeték a' legszenvedélyesebben, kik a' dologhoz legkevesebbet értettek? Vagy midőn a' szerencsétlen szakrendszer, mely a' budai, 's pesti középtanodákba erővel behozatott, de mely egyszersmind, ezélszerűtlensége miatt, még ez iskolai félév' végével, hála Istennek! meg fog szűnni, jótékony eredményeivel, melyekről olly sokan álmodoztak, 's ábrándoztak, örökön adósan maradván, elég megfontolatlanul megállapítottak? Valóban mi ekkor, Europa' sok álladalmával együtt, az iskolák' reformjait illetőleg, a' nyár' derekán voltunk, mikor, mint tudjuk, mind a' hőség gyarapodni, mind pedig gyakran a' szárazság uralkodni szokott; méltán riadtunk mi ekkor vissza a' megfontolatlan újításoktól: kivált miután a' religiónak üdvezítő esermelye is, mely a' növényeket éléti, 's frisitő vizével a' fák a' épen úgy, miként a' gyengéd eseményeket táplálja, föntartja 's erősíti, az iskolai kertből végkép' kizáratni határozottak, azok által kétségkül, kik életpályájokon e' kristálytisza vizü forrásból legkevesebbet merítették.... Elég sajnos, 's szomoru, midőn azok határoznak a' religiot 's vallásoktatást illetőleg, kiket a' dolog jogosan nem illet, 's nem is illethet!

'S azért, ha mi catholicusok most különbösek tudnánk maradni, 's nem iparkodnánk teljes erőnkkel, kiirtani 's gyomlálni a' dudvát, 's a' növényeket szorgalmasan, elégséges nedvvel táplálni; ha elmulasztanók tisztán tartani

az utakat, a fák- és esemetékről gondosan leszedni a mohát, s távoltartani a kárttevő hernyókat; s általában minden ártalmas tárgyakat lankadhatlan buzgalom- és fáradtsággal eltávolítani, mellyek a várt édes gyümölcsöket elémészthetnék: ugy sorsunk fölött elvettették a koczka; mert ugy járnánk, mint a főnrintett szakértetlen kertész és birtokos: kertünk tudnillik, mellynek átadomítása olly tetemes költségbe került, más tulajdonos kezére jutna, de talán sokkal járatlanabbéra, mint volt az imént szemünk elébe állított szakértő kerttulajdonos; sőt talán, mint hiszszük, könnyen a vadállatok és ragadozó madarak martalékává is válnék. A ki pedig képes volna azt hinni, miként van, és lehet olly eszköz, mellynek használatával minden irtás és gyomlálás, szorgalmas öntözés és dajkálás, kitünő ipar és költség nélkül, tehát valóban valamely csudálatos módon és varázsvesszővel véghez lehet vinni azt, hogy az apró esemeték télen át is megtartsák a szabadban leveleiket, és viritó virágaikkal kecsgecsessék a szemet; a terebélyes gyümölcsfák pedig válogatott gyümölcseikkel örvendeztessék meg a nézőt: ugy az a lehető legnagyobb tévelygésben van; és mi nem kételkedünk magyaráni kimonadni, hogy az illy halgatag ember, előítéleteért előbbutóbb, de elmaradhatlanul, a legkeserűbb veszteséggel, tudnillik tetemes kertjének elpusztulásával adózandik s fog lakolni.

Beély FidéL.

IRODALOM.

„A magyar képezdek reformja.“ (Folyt.)

Az esztergomi érseki mesterképezdeknek ismertetését, melly gyönyörű emléke a nevelés ügye körül tanúsított egyházi buzgóságnak, azon kérdés követi, hogy tehát: „csak papok fognak a nyilvános oktatáshoz alkalmaztatni?“ Mire a feleletet sz., Bommel lüttichi püspökkel ezekben adja: „Csalódás. Csak vallásos és elvszerű férfiak legyenek, kik vallják és gyakorolják azt, a mit hisznek. A religio olly kevéssé zárja ki világi fiait az oktatásból, hogy csak szemünket kell fölnyitnunk a végre, hogy nagy számmal találhassunk ilyeneket azon intézetekben, mellyeket a papság“ (kivált Belgiumban) „évek óta fölállított, vagy mellyeknek igazgatása reábizatott. — Végre ne képzelje magának senki, hogy a religio olly formán követeli a nyilvános törvényes oktatást, hogy a status ebből végképen kizárassék. A nyilvános intézetekben, mellyek az adózók költségein állítatnak föl, van olly rész, melly igazgatása alá esik: e résztől nem fog megfosztatni. De a religiót sem kell megfosztani jogaitól arra nézve, mi az iskolának lelkét teszi, a vallástanokra, az oktató hitére, viseletének s oktatásának alapjára nézve...“ Nem a jezuismus az, mitől sz. az iskolaügyet félti, hanem azon, a protestans Curtmann által is, „ördögi“-nek (teuflich) nevezett politicitól, melly a religiót s egyházat merő eszközül tekintí a népnek fékezésére, s melly mig azt az alattvalók irányában használhatóul tartja s mint illyent védi is, az alatt magát annak tartozásaitól egészen fölmentettnek véli. Curtmannak azon észrevétele, hogy az ezen elvet (Das Volk unter der Religion, wir d a r ü b e r!) követő hatalmasok nem csupán a religiót teszik ez által gyűlöltté, hanem saját tekintélyüket is örökre megsemmisítik, mihelyt a nép ezen doctrina értelmét sejteni kezdi. — nagyon is igaz; és korunk eseményei a legborzasztóbb bizonyítványul szolgálhatnak rá. Tisztelet a religionnak, s föltétlen tisztelet, mint egy isteni jónak; nem pedig csupa eszköznek, bármilly földi, ránézve mindig alárendelt célra! S tisztelet mindenkitől, és min-

denütt, főleg az iskolában, a nevelés ügyében: s akkor az országok boldogsága tartós alapra fog építve lenni. „Mi Isten szolgálói akarunk lenni“, mond sz., miután „senki két urnak nem szolgálhat“, s mi az egész emberiséget Istennek megnyerni, s így boldogítani ohajtjuk; s csak illy elvű politicitának leendünk hívei. Am mi nem vadászunk papuralmat; nem akarunk alkotni statusban statut; mi a vallást terjeszteni, a honnak jó polgárokat, megelégedett embereket, törvényeket tisztelő honfiakat akarunk nevelni. Épen azért, hogy az ajánlott egyházi igazgatás valóban fogamatos és megnyugtató legyen, a nyilvános nevelésnek igazgatása és vezetése országos fölügyelés alatt álljon.“ Ennyivel a status is beelégedhetik, főleg a nem is az ő költségén alapított tanító- s nevelőintézetekben. Sz. ez elvhez képest, az országos fölügyelésnek miben állását s meddig terjedését a 25—34. l. fejtegeti; nem tagadja ő, hogy: „az atyák helyesen jogot tartanak, gyermekeik oktatásához hozzászólni“, de azért azon eszmét, hogy: „a köznevelés a statusé.“ mint melly „eredetét a convent alatt vette“, és Danton által „a vad spartaiktól“ kölesönötetett, méltán veti vissza, mint embertelent s épen azért kereszténytelent is. A köznevelés már csak azért is inkább illeti az egyházat, mivel a status elvei, mint merőben politicitaiak, ingadozók, állhatatlanok; a nevelésnek pedig illyenné tétetnie nem szabad; mivel az egy, ideig s örökké tartó élet boldogságának vagy boldogtalanságának alapja! „Olly szilárd, olly változatlan elvű intézethez kell a legszentebb ügyet kötni, mint az egyház: csak így fogja jó gyümölcseit megteremhetni... Távoly legyen tőlem“, folytatja sz., „hogy én törvényhozó testületünket a conventhez lealacsonyítsam; jól tudom, hogy a köznevelést a hon, atyáinak vallásszellemében, keresztény szellemben kívánna rendezni, miként az 1844-ki kerületi választmány terve is mutatja; (lásd: 1. §. 19. §. a. b. c. stb.) s jóllehet jelenleg más állásban vagyunk... annyit mégis tudunk, hogy keresztények választandják a képviselőket... azt is tanítja a historia, hogy midőn a nép igaz kívánatait mellőzték, vagy ellensúlyozni megkísérették, a nép iszonyuan fölajdult.“ Azonban hol a nevelés ügye kizárólag, vagy csak főképen is statusügygé tétetik, ott annak biztos utoni előhaladása lehetetlen: mivel a status a politicitai pártok hullámszásainak lökéseit örökké érzi, sőt egyenesen azok által vitetik; „hol ez, majd ama“ politicitai elv, talán egymással épen ellenkező győztes, és e szerint a nevelés kérdése gyakran hajótörést szenvedhetne, s pedig az egész hon és nemzetünk legnagyobb kárára.“ (Ez bizonyosan oka, hogy a legszabadelvűbb alapra fektetett államok, mint Anglia, Belgium, Éjszakamerika, s legujabban a franczia köztársaság is, a tanítás és nevelés ügyét legkevésbé kötik az államnyországlási rendszeréhez, s abban a szülők- és községeknek lehető legnagyobb szabadságot engednek.) „Midőn protestans atyáinkiai törvény által kikötötték maguknak a szabad oktatást, természetesen lemondottak a viszonyosság ugy hívván magával, a kath. résznek nevelésügyébe avatkozásról; melly nagyobb félnek igazságos és méltányos jogossága megtámadtatnék, ha az ország gyűlése a catholicus köznevelés érdemébe avatkoznék, miután az országgyűlésen a prot. rész is képviselve van... Tehát vagy le kell prot. félünknek mondaniok törvényes kiváltságokról a nevelés tárgyában, vagy a catholicusok közoktatásukba ne avatkozzanak. Na de ezt az 1847-ki XX. t.-czikkben kimon- dott vallási szabadság és viszonyosság ugyis magában foglalja.“ (Folyt. köv.)